JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Palviainen, Åsa

Title: Lek och allvar i förälder-barn-WhatsApp-chattar

Year: 2021

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittajat & Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Palviainen, Å. (2021). Lek och allvar i förälder-barn-WhatsApp-chattar. In M. Laakso, A. Nylund, A. Kautto, L. Kanto, & A.-K. Tolonen (Eds.), Kieli, leikki ja pelillisyys : Puheen ja kielen tutkimuksen päivät 25.-26.3.2021 (pp. 59-75). Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys ry. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisuja, 53. https://www.puhejakieli.fi/sites/puhejakieli.fi/files/kielileikkijapelillisyys2021open.pdf

LEK OCH ALLVAR I FÖRÄLDER-BARN-WHATSAPP-CHATTAR

Åsa Palviainen
Jyväskylä universitet

1. Inledning

Familjen utgör såväl en juridisk som social och emotionell institution i vilken de interpersonella relationerna i hög grad medieras genom språk. Barn- och förälderrelationen innehåller naturligt en viss dynamik med olika inbyggda sociala roller, rättigheter och skyldigheter och förväntningar på beteenden, inklusive hur man pratar med varandra (Blum-Kulka & Snow, 2002; Ochs & Kremer-Sadlik, 2015; Palviainen & Piirainen-Marsh, 2018). Beteendena och förväntningarna är sociokulturellt betingade och således kan det visa sig att barn i engelska familjer socialiseras in i förklarande diskurs medan barn i norska familjer istället uppmuntras av föräldrarna att berätta om upplevelser, eller att man i svenska familjer använder sig av deklarativer i högre grad än finska familjer där direktiver är vanligare (Blum-Kulka & Snow, 2002; De Geer, Tulviste, Mizera, & Tryggvason, 2002). Forskningslitteraturen kring familjekommunikation bygger i hög grad på observationer av muntlig interaktion och inte sällan inspelningar av samtal kring middagsbord och liknande (jfr. studierna ovan). Dessa ger inte nödvändigtvis den bästa bilden av nutida familjer (man kanske inte ens samlas för gemensamma måltider på grund av olika aktiviteter och vanor) och tar inte hänsyn till att umgänge och kommunikation idag alltmer medieras via tekonologi (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015).

Den finländska delstudien av EU Kids online visade att 97 % av barnen i årskurserna 5 till 9 hade tillgång till och oftast ägde en egen smarttelefon (Smahel et al., 2020, s. 141). Detta gör att barn och föräldrar med enkla medel kan hålla kontakt även när de inte befinner sig ansikte-mot-ansikte. Christensen (2009) intervjuade två danska familjer med barn i åldrarna 10-17 om deras mobiltelefonsamtalsvanor och de ringde varandra när behövde planera och koordinera dagliga aktiviteter, när de ville dela med sig av något spännande som hänt, tala om något personligt, utbyta en hälsning eller bara ”kolla läget”. Mobiltelefonsamtalen fungerade även för att lösa oväntade problem som uppstått och till exempel om barnet behövde be föräldern om lov för något. Mobiltelefoner används dock idag för mycket mer än att ringa. En snabbmeddelandetjänst som WhatsApp kan användas för att såväl skicka text, bilder och videoklipp som att ringa röst- och videosamtal. Appen har visat sig vara den överlägset vanligaste i Finland och används i synnerhet för att upprätthålla kontakt med vänner och familj (Audience Project, 2019; SoMe ja Nuoret, 2019). Detta bekräftades även i en enkätundersökning i finlandssvenska skolor från 2019 med 1 002 elever i årskurserna 3 till 6: 93% av eleverna använde WhatsApp minst en gång i veckan och av dessa använde hela 96% appen för att kommunicera med dem i familjen (Palviainen & Räisä, under granskning). Vi vet alltså *att* WhatsApp ofta används inom familjer men mindre om *hur*.

I den här artikeln kommer jag att undersöka nutida familjekommunikation genom diskursanalys av ett unikt material: WhatsApp-konversationer mellan ett barn och en förälder i två olika finlandssvenska familjer som löper över flera år. Det övergripande syftet är att ge en bild av hur digitalt medierad familjekommunikation ser ut i praktiken för att fördjupa och uppdatera bilden av så kallat *family talk* (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). Vad ”talar” om i dessa chattar och vad använder man dem till? I vilken mån används WhatsApp som ett lekfullt medel

för att upprätthålla sociala band inom familjen respektive att hantera utmaningar och allvar? Vilka ramar sätter mediet (mobiltelefonen och WhatsApp) upp för kommunikationen och hur bidrar det till att skapa och utveckla de sociala relationerna (Couldry & Hepp, 2017)?

2. Nexusanalys

Nexusanalys (eller medierad diskursanalys, MDA) erbjuder ett metodologiskt ramverk för att analysera och förstå komplexa sociala fenomen som medierad diskurs (Scollon, 2001). Nexusanalys beskrivs oftast som en metod för att analysera etnografiskt insamlade data men kan också framgångsrikt appliceras på andra typer av material (Kuure, Riekki, & Tumelius, 2018) som i detta fall på digitalt medierade och multimodala chattkonversationer och med såväl kvantitativa som kvalitativa närmandesätt. I centrum för analys finns en social handling – nexusen – som är en funktion av *interaktionsordningen* (relationen mellan deltagare i handlingen), tillsammans med den *historiska kroppen* (deltagarnas levda erfarenheter) samt de *närvarande diskurserna* (den begreppsliga och materiella kontexten) i vilken handlingen sker (Scollon & Scollon, 2004; svenska termer från Palviainen, 2012). I denna studie utgörs nexusen av den dynamiska föräldrabarnaktiviteten medierad via WhatsApp i de två fallstudierna och syftet är att förstå hur sociala roller och förväntningar medieras, manifesteras och förhandlas i denna aktivitet. Hult (2015) konkretiserar olika komponenter som ingår i de tre överlappande dimensionerna: I interaktionsordningen ingår de interaktionsnormer som kan urskiljas i handlingen ifråga, centrala och perifera deltagare, samt modaliteter (tal, skrift, bild) och hur deltagarna förhåller sig till dessa. Vidare urskiljer man hur förväntningar kring sociala roller och positioner – i det här fallet de som ingår i att vara förälder respektive att vara barn – manifesteras i interaktionen och påverkar till exempel turtagning och semiotiska uttrycksmedel. I den andra dimensionen, den historiska kroppen, ingår de individuella erfarenheterna, personliga uppfattningarna och vanorna som deltagarna har samlat på sig och bär med sig in i handlingen inklusive till exempel färdigheter knutna till teknik och litteracitet. Den tredje dimensionen av betydelse för den sociala handlingen är då de närvarande diskurserna, dvs. den begreppsliga och materiella kontexten i vilken handlingen äger rum. Dessa inbegriper kunskap, tolkningsnormer och begreppsvärldar som kommer med att man delar sociala gemenskaper som exempelvis familj, skola och närsamhälle. I närvarande diskurser ingår även fysiska och virtuella rum samt artefakter som används för att mediera handlingar. En mycket central artefakt i den här kontexten är smarttelefonerna med själva WhatsApp-applikationen, som möjliggör och sätter ramar för aktiviteten.

3. Material och procedurer

Materialet som analyseras här består av longitudinella WhatsApp-konversationer som överlåtits av två finlandssvenska familjer som deltog i forskningsprojektet *What's in the App? Digitalt medierad kommunikation över tid och rum i nutida flerspråkiga familjer*.[i] Familjerna kände inte varandra och bodde på olika orter. Här i rapporteringen används endast pseudonymer och visst innehåll i chattarna har modifierats för att minska risken för identifiering. Såväl föräldrar som barn har godkänt att materialet används för forskning. Familjen Malmberg överlät en femårig chatt mellan Pappa och dottern Ella då hon var mellan

7 och 11 år och familjen Niemi-Karlsson en chatt som sträckte sig över sex år mellan Mamma och sonen Thomas då han var 10 till 15 år. Båda barnen var således i skolålder och de gick i finlandssvensk skola. Medan Thomas bodde med sina båda föräldrar under samma tak, hade Ellas föräldrar i ett tidigare skede separerat vilket innebar att hon bodde växelvis hos dem.

Materialet förmedlades till forskarna genom ”Exportera chatt”-funktionen i föräldrarnas WhatsApp-konto, varmed en .zip-fil med chatten sändes till projektets WhatsApp-konto. Chattarna överfördes sedan till en skyddad projektdataserver och packades upp som rena .txt-filer. Eventuella mediefiler (video/audio/bild) sparades separat. Deltagarna instruerades så att de före överföringen kunde ta bort sådant innehåll de eventuellt inte ville dela med sig av. Deltagarna i just dessa två chattar valde att inte skicka vidare några mediefiler alls, antingen på grund av personliga skäl eller för att de tog alltför mycket minnesresurser i bruk vid överförandet av data. Dessa syns i .txt-filen som ”Du raderade meddelande” respektive ”Media utelämnat” och ingår ej i analysen. Även ”Missat röst-/audio-/videosamtal” uteslöts.

Grundenheten i analysen är kommunikativa *bidrag* som är ett innehåll som har skickats från en avsändare till en mottagare genom att man har tryckt på sändknappen. Denna syns i textfilen med en unik tidsstämpel, följt av avsändarnamnet samt innehållet (Exempel 1). Ett bidrag kan t.ex. bestå av text, media eller emojier (eller kombinationer av dessa som i exemplet nedan) och i fallet med text, bestå av en eller flera satser.

Exempel 1.
[16.4.2015, 18.28] Mamma: Upp o hoppa gamla loppa🦗🕶🕷

Det slutgiltiga materialet som analyserades bestod av 1 096 bidrag i pappas och Ellas chatt och 824 i mammas och Thomas, vilket innebär en total korpus på nära tvåtusen bidrag.

Vart och ett av bidragen kodades i Excel för semiotiskt innehåll: *text*, *emoji(er)*, *siffror*, *interpunktionstecken*, *url-adress* (eller kombinationer av dessa). Bidragen innehållande text kodades även efter vilka satstyper de representerade: *deklarativer*, *imperativer*, *interrogativer* (eller kombinationer av dessa). I diskursanalysen utgick jag från .txt-filerna. För att identifiera de signifikanta diskurscyklerna (Scollon & Scollon, 2004, s. 155) sökte jag i det första steget efter passager som i sin essens och interaktionsordning liknade varandra och ofta återkom i båda materialen. Efter att ha plockat ut ett stort antal exempel navigerade jag i dem genom att applicera Hults (2015) diskurstypskomponenter och få en bild över vilka centrala deltagare, platser, samtalsinnehåll och objekt som cirkulerade genom dem. Genom att upprepa denna fas flera gånger och genom att fokusera särskilt på mediering av sociala roller och förväntningar knutna till dessa, kunde jag koncentrera exemplen till ett färre antal och samtidigt finna tre signifikanta diskurser stiga fram: En *koordineringsdiskurs*, en *ansvarsdiskurs* respektive en *emotionell diskurs*.

4. Resultat

4.1 Form och funktioner

Vad gäller de semiotiska innehållen i bidragen kan vi se att rena textmeddelanden var de klart vanligaste (Tabell 1). Mamma kombinerade dessa i något högre grad än de övriga deltagarna med en eller flera emojier. Ella skickade i sin tur i högre grad än de andra bidrag som bestod av enbart emojier. En närmare kontroll visade att hon gjorde detta när hon var mellan 7 och 9 år och sedan i stort sett upphörde med det.

Tabell 1. Semiotiska innehåll i WhatsApp-bidragen

	Pappa		Ella (7-11 år)		Mamma		Thomas (10-15 år)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
emoji	16	3,1	44	7,6	15	3,1	2	0,6
interpunktion	0	0,0	7	1,2	2	0,4	0	0,0
siffror	11	2,1	5	1,0	1	0,2	5	1,5
text	459	89,1	503	86,6	286	58,4	305	91,3
text+emoji	14	2,7	15	2,6	164	33,5	9	2,7
text+url	3	0,6	0	0,0	7	1,4	1	0,3
url	12	2,3	7	1,2	15	3,1	12	3,6
Totalt	515	99,9	581	100,2	490	100,1	334	100,0

Den vanligaste satstypen i alla fyra deltagares fall var påståenden (deklarativer) följt av frågor (interrogativer) medan uppmaningar (imperativer) förekom mest sällan. En deltagare (Mamma) stack ut genom sin relativt höga andel frågor och uppmaningar (59%; motsvarande andelar för Pappa, Thomas och Ella var 25%, 22% respektive 11%). Dessa satstyper har en inbyggd pragmatisk funktion så att ett svar eller en reaktion förväntas av mottagaren (Palviainen & Piirainen-Marsh, 2018). Det är således ett sätt att engagera motparten men också att uttrycka förväntningar. Satstyperna spelar således en viktig roll i och för interaktionsordningen.

4.2 Diskurser

Koordinering

En vanlig diskurs i materialet rör koordinering av familjevardagen när barnen och föräldrarna befinner sig på olika platser (jfr. Christensen, 2009). Utdragen nedan illustrerar hur föräldrarna försäkrar sig om att deras barn – som är på hemväg – har eller får tillgång till mat, Ella påminner sin pappa om att ta med sig skidor och Thomas ber (eller beordrar) mamma att hämta ishockeyklubban till träningen (Exempel 2).

Exempel 2.
[22.1.2020, 14.03] Pappa: det finns köttpiroger, pizza och spaghetti i kylen
[22.1.2020, 14.03] Ella: Okej
[22.1.2020, 14.03] Ella: Ses sen hemma

[26.2.2019, 12.45] Ella: KOM IHÅG SKIDORNA
[26.2.2019, 12.45] Pappa: Ja visst!
[26.2.2019, 12.46] Pappa: Jag för dem rakt till [Namn på plats]

[10.3.2018, 14.20] Thomas: För min majla genast till kentän

[13.11.2019, 13.34] Mamma: Hinner du köpa malet kött och bananer och laga spagetti till dej? Jag är i Hesa

Finländska barn har i internationella jämförelser visat sig ha en hög grad av frihet när det gäller att självständigt röra sig omkring i samhället (Cui, Janhonen-Abruquah, Darling, Carlos Chavez, & Palojoki, 2019; Kyttä, Hirvonen, Rudner, Pirjola, & Laatikainen, 2015). Det syns tydligt i materialet då chattarna innehåller rikligt med konversationer som äger rum när ena parten befinner sig på en buss, ett tåg eller på annat sätt är på väg och bidragen handlar då ofta om sådant som vem som ska hämta, vilken buss man tar, när ska man ses och var. Koordineringen kan också gälla mat- eller hemkomsttider, vart en borttappad ficklampa kan ha tagit vägen eller instruktioner om hushållsuppgifter som behöver utföras (jfr. Exempel 8 nedan). Även tidigare studier har visat att planering och koordinering av tidtabeller, fritidsaktiviteter och göromål är en central aktivitet i familjer (t.ex. Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). Det som är speciellt i det här sammanhanget är att den sker i realtid och medieras via WhatsApp: koordineringen sker och möjliggörs över tid och rum.

Ansvar

Föräldrarna innehar som myndiga och vuxna en maktposition som för med sig särskilda rättigheter och skyldigheter. I fallet med Mamma och Thomas nedan förfogar Thomas över ett eget bankkort med fastställda gränser för köp och uttag (Exempel 3). Då Thomas är minderårig (14 år) finns det ett juridiskt bindande kontrakt med banken (en perifer men samtidigt helt central tredje part och deltagare) om att endast vårdnadshavare kan justera dessa gränser. Det är inte klart om summan är något Thomas och mamman tidigare förhandlat om, men här ser vi att hon i sin makt som ansvarig vårdnadshavare har tagit de steg som krävs för att höja gränsen, sannolikt via inloggning i en bankapplikation. Exemplet med Ella och Pappa visar att han i rollen som ansvarstagande vuxen har definierat en tidsgräns för hur mycket tid Ella får tillbringa med ett spel (”screentime”) men också att tidsgränsen trots allt kan omförhandlas. Det krävs sedan att Pappa loggar in med sina personliga uppgifter för att ändra den tekniska inställningen.

Exempel 3.
[30.4.2018, 11.25] Mamma: Ändrat köp/uttagsgräns till 50€ dag💖Puss
[30.4.2018, 12.29] Thomas: Ok tack

[4.6.2018, 19.41] Ella: Min screen time tog slut och kan du göra så att jag kan spela Weave the line
[4.6.2018, 19.41] Pappa: Visst!

En komplex rollfördelning som blir aktuell i relation till skolan är den mellan föräldrarna som vårdnadshavare till barnen – som samtidigt innehar rollen som elev – och skolan som institution med dess personal. Kontakten mellan hem och skola medieras via webbtjänsten och applikationen Wilma. Denna interaktionsordning gör att endast föräldrarna i sin roll som vårdnadshavare har rätt till och kan sjukanmäla ett barn/en elev. Det är detta Ella ber Pappa göra i Exempel 4. Nedan ser vi också att lärare kan kräva att föräldrarna attesterar i Wilma att ett barn/en elev har gjort en viss hemuppgift (i det här fallet en smoothie i ämnet huslig ekonomi). Mamma tycks förundra sig lite över detta behov att konfirmera men gör vad hon förutsätts göra och ber Thomas att ursäkta sig till läraren.

Exempel 4.
[18.3.2019, 00.36] Ella: Kan du sjukanmela mig

[28.9.2017, 09.49] Thomas: Sät wilma till hussa läraren att vi jorde smoothie
[28.9.2017, 09.50] Thomas: Ta fast bild av din uner skrift
[28.9.2017, 09.50] Mamma: Ok blåbärssmoothie fast tror hon inte dej?
[28.9.2017, 09.51] Thomas: Nä jag borde ha haft underskrift
[28.9.2017, 09.53] Mamma: Ok fixar o be ursäkt att du missade

Under Covid-19-nedstängningen våren 2020 då distansundervisning infördes gav lärarna studieinstruktioner till eleverna via föräldrarnas Wilma. Pappa fungerade då som medierare och löste det genom att kopiera instruktionerna i sin helhet in i Ellas WhatsApp. I de fallen som beskrivs här ovan fungerar föräldrarna alltså som ett slags portvakter med legitimerat vuxenmandat, manifesterat genom inloggning till ett system.

Barnen och föräldrarna har även vissa rättigheter och skyldigheter genom sina respektive familjeroller (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). I Exempel 5 ser vi hur Ella med emfas kräver att få sin veckopeng som hon uppenbarligen inte har fått från den föregående veckan. Pappa är väl medveten om hennes rätt till denna och hans förpliktelse att betala ut den.

Exempel 5.
[22.1.2019, 14.32] Ella: MY VECKOPENG€ € € € €
[22.1.2019, 14.32] Ella: Förra veckan
[22.1.2019, 14.33] Pappa: Jo

I andra fall är det barnet som har skyldigheter gentemot föräldern. Christensen (2009) noterade att barnen ringde föräldrarna när de behövde be om lov för något (se även Palviainen & Kędra, [2020] för liknande fynd). I Exempel 6 ser vi två typiska sådana anhållanden där föräldrarna behöver samtycka och godkänna.

Exempel 6.
[12.11.2018, 13.09] Ella: Kan jag fara til Anna
[12.11.2018, 13.52] Ella: Mamma sa att det går
[12.11.2018, 13.52] Ella: Att hon kan hämta mig
[12.11.2018, 13.52] Ella: Klo7
[12.11.2018, 13.52] Pappa: Okej!

[2.5.2018, 18.04] Thomas: Får jag köpa en sak fö 10 €
[2.5.2018, 18.48] Mamma: Vaddå?
[2.5.2018, 19.15] Thomas: Season pass

I det första utdraget mellan Pappa och Ella förekommer två perifera deltagare, dels kompisen Anna och dels en annan vuxen, dvs. Ellas mamma. Eftersom Ellas föräldrar är separerade medieras och koordineras det gemensamma föräldraskapet ganska ofta genom dessa WhatsApp-konversationer. Om Ellas anhållande om lov i Exempel 6 är att få följa med hem till en kompis, ber Ella i Exempel 7 om något som hon förstår kräver en lite mer omfattande principdiskussion mellan föräldrarna:

Exempel 7.
[11.11.2018, 19.11] Ella: Jag sku villa ha en Youtube kanal. Kan du diskutera det med mamma

Ella skulle alltså vilja starta en egen kanal där hon kan lägga upp klipp med sig själv. Hon är vid tillfället 9 år och även om Ella från tidig ålder tycks vara van vid teknik och digitala spel

måste det här bli något som de två ansvariga föräldrarna får fatta beslut om. Pappa lovar att prata med mamman om detta. Som en sidodetalj kan vi notera i Exemplen 6 och 7 att de frågor som barnen ställer inte följs av frågetecken. Det är ganska karakteristiskt för Ellas och Thomas inlägg att de utelämnar skiljetecken.

Förväntningar och krav förändras naturligt i takt med att barn blir äldre. I de senare konversationerna mellan Mamma och Thomas, som då har hunnit bli tonåring, kan man se att förhandlingar sker som rör sig kring att ge utrymme för barnets behov av ökad självständighet och samtidigt att föräldern visar auktoritet, sätter gränser och har förväntningar på åldersadekvat beteende och ansvarstagande (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). I första utdraget i Exempel 8 befinner sig Mamma och Thomas hemma (men i olika rum) och Thomas sitter och spelar på datorn. Timmen är sen och mamma sätter en tidsgräns. När tiden har gått påminner hon, först med mjukt anslag men sedan med emfas och med hot (om att dyka upp). I det andra utdraget påminner hon från distans om skolarbetet som måste göras och emojin antyder om att den här diskussionen har förts förut och att hon vet att han inte uppskattar uppmaningen. I det tredje utdraget som representerar ett tidsspann på sju timmar framgår att Mamma har gett Thomas flera uppgifter att utföra i hushållet men vid dagens slut har han ändå inte gjort det som förväntats. Mamma visar med tydlighet att hon är besviken och arg på att förväntningarna inte har uppfyllts.

Exempel 8.
[28.12.2017, 23.07] Mamma: 15 min
[28.12.2017, 23.22] Mamma: Sötnos nu måste du sluta eller så kommer jag upp
[28.12.2017, 23.23] Mamma: Nu!!

[6.2.2020, 19:17] Mamma: Läxorna ska vara klara när jag kommer hem☺

[30.1.2020, 13.40] Mamma: Dammsug och sätt på en maskin med mörkt eller ljus tvätt
[30.1.2020, 13.40] Thomas: Jo
[30.1.2020, 13.40] Mamma: 🤦‍♀️
[30.1.2020, 16.49] Mamma: <Media utelämnat>
[30.1.2020, 17.46] Thomas: Vadå jag kan inte se bilden
[30.1.2020, 21.20] Mamma: Men du vet säkert vad du missade idag plus tvättmaskin otömd, dammsugare framme och stekpannan odiskad.
Jäklar

Ochs och Kremer-Sadlik (2015) konstaterar att dagens medelklassbarn i mångt och mycket är självständiga och drivna men inte när det gäller hushållssysslor och –rutiner: Det kan krävas många fruktlösa upprepningar från föräldern för att något sådant alls ska utföras. När instruktionerna i exemplet ovan kommer via WhatsApp och Mamma inte kan mana på plats är risken dessutom ännu större att uppmaningen inte efterlevs. Ochs och Kremer-Sadlik (2015, s. 90) påpekar att äldre barn alltjämt behöver vägledas och att det kontinuerliga kommunikativa arbetet består i påminna, förklara, rättfärdiga, upprepa och försäkra sig om att barnet förstår. Utdragen i Exempel 8 innehåller många uppmaningar (imperativa satser) som vi också konstaterade ovan är vanligare hos Mamma än hos de övriga deltagarna. Dessa kan till stor del förklaras av att hon så att säga måste peka med hela handen när tonåringen drar åt sitt håll.

Emotioner

En signifikant diskurs som ligger som ett raster genom nästan alla utbyten i WhatsApp-samtalen är den som uttrycker känslor, uppskattning och omtanke. Ibland anas det bara mellan raderna genom att föräldern och barnet bryr sig om varandra, ibland manifesteras det genom användningen av ett smeknamn eller en emoji, men andra gånger sker explicita och verbala utbyten av uttryck för kärlek (jfr. Hérot, 2002, s. 157; Ochs & Kremer-Sadlik, 2015, s. 97). I Exempel 9 är det sannolikt så att Ella för närvarande befinner sig hos sin mamma och Pappa uttrycker längtan efter och kärlek till sin dotter (som han får träffa först till veckoslutet). Hans starka uttryck om saknad gör att han som vuxen också visar sig sårbar (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015, s. 96). Även Thomas och Mamma befinner sig i olika geografiska trakter när Thomas önskar god natt och uttrycker ömhet för Mamma.

Exempel 9.
[20.5.2016, 11.15] Pappa: Finaste lilla barn. Har du det bra? Det är veckoslut strax!
[20.5.2016, 11.16] Pappa: Jag saknar dig hemskt
[20.5.2016, 21.44] Ella: Ok😀😊😊
[20.5.2016, 21.44] Pappa: Fina älskade barn.

[17.3.2017, 23.30] Thomas: God natt älskar dig
[18.3.2017, 11.40] Mamma: Sötnos älskar dej oxå jättemycket och saknar dej💖

I utdraget nedan (Exempel 10) befinner sig Thomas på ett veckolångt idrottsläger på annan ort och Mamma gör flera påstötningar om att hon önskar höra att allt är bra. Thomas är inte lika pigg på att hålla föräldrarna uppdaterade.

Exempel 10.
[5.6.2019, 09.42] Thomas: Ja ja trivs bra ja ringer inte
[5.6.2019, 10.09] Mamma: Ok förstår bra bara att höra att allt ok och att du trivs
[5.6.2019, 15.42] Mamma: Kan du bara skriva ett kort meddelande varje kväll om vad som varit bäst den dagen - så skulle vi bli jätteglada😍

Ibland tangeras allvarligare ämnen. Exempel 11 ingår i en längre chattsekvens med över hundra bidrag som sänds fram och tillbaka mellan Ella och Pappa under en 40 minuters tidsrymd. Det är en sen sommarkväll, Ella är hos sin mamma, och Pappa och Ella skriver om sommarens olika aktiviteter och kommande planer. En bit in i samtalet börjar de prata om vilka kompisar Ella vill ha med på dessa och då kommer fram att något har hänt i relationen med hennes bästa kompis. Pappa försöker på försiktigt vis få reda på vad det är som har hänt. Ämnet är känsligt och Ella är lite motvillig men en ömsint dialog växer fram. Exemplet nedan är ett kort utdrag från denna lite längre dialog.

Exempel 11.
[17.7.2018, 22.56] Pappa: Det r viktigt för mig att du mår bra
[17.7.2018, 22.56] Pappa: och då måste jag förstå vad som händer
[17.7.2018, 22.57] Ella: Hon vill bara inte leka med mig
[17.7.2018, 22.57] Pappa: Känns det illa?
[17.7.2018, 22.57] Ella: Lite
[17.7.2018, 22.58] Pappa: Jag är ledsen för det.

Medierat via WhatsApp visar Pappa att han finns där för sin dotter, att han lyssnar på henne och bekräftar och respekterar hennes känslor (jfr. Hérot, 2002, s. 157). Dialogen avrundas så småningom med att Pappa föreslår att han ska tala med kompisens förälder nästa dag för att

försöka medla. Ella avvisar först förslaget men går sedan med på det. Efter detta återgår samtalet till att lustfyllt behandla sommarens olika aktiviteter.

Humor tjänar bland annat till att föra familjemedlemmar nära varandra (Nevat-Gal, 2002). Rena utbyten av skoj och lek är dock ganska sällsynta i de båda materialen. Exempel 12 är ett undantag: På en neutral fråga från Thomas om Mamma ska ut på länk och motionera svarar hon med emojier som antyder att vädret inte är det bästa för det och en uppmaning att inte hoppa när det är isigt och halt. Hon skojar till det med att skriva ut ett vedertaget rimmat idiom (’upp och hoppa gamla loppa’) och illustrerar med emojier föreställande insekter och djur. Thomas svarar med att ge mamma en lekfull pik att hon just är gammal och därigenom inte bokstavligen kan hoppa. Mamma låtsas bli förolämpad och Thomas spelar med.

Exempel 12.
[16.4.2015, 18.25] Thomas: Skq ni på lenki ?
[16.4.2015, 18.26] Mamma: ⚡🌩🌬
[16.4.2015, 18.27] Mamma: Hoppa inte☃❄☔
[16.4.2015, 18.28] Mamma: Upp o hoppa gamla loppa🌾🐸🐜
[16.4.2015, 18.29] Thomas: Tack det samma oj förlåt du kan juinte hoppa
[16.4.2015, 18.32] Mamma: Arrrrhhhggg...VAD påstår du????!!😟☹
[16.4.2015, 18.34] Thomas: Jag prata bara sanning☹

Leken fungerar eftersom båda är medvetna om sina respektive egenskaper, hur idiomet enligt konventionen egentligen ska tolkas samt att de har en varm relation som inte hotas (Nevat-Gal, 2002). Exemplet innehåller också en del emojier som förstärker leken dem emellan. Även i de allra tidigaste chattarna mellan Pappa och Ella används en del emojier i skojsyfte. Generellt används emojierna dock – i den mån de alls förekommer – i WhatsApp-samtalen för att illustrera eller förstärka ett visst innehåll. I Mammas fall används t.ex. olika slags hjärtsymboler för att förstärka uttryck av kärlek (se Exempel 3, 9 och 10).

5. Slutdiskussion

Analysen av de WhatsApp-medierade chattarna mellan de två respektive barn- och föräldraparen visade att rena textmeddelanden var vanligast, att de flesta meddelanden hade deklarativ form och att utbytena i allmänhet handlade om att koordinera uppgifter och aktiviteter, att förhandla om ansvar eller att bekräfta varandras känslomässiga tillstånd. Rent tematiskt kan vi se att ämnena i chattarna i högre grad påminner om vad Christensen (2009) fann gälla för mobiltelefonsamtal inom familjen än för vad man har funnit som typiskt för exempelvis middagsbordssamtal (Blum-Kulka & Snow, 2002). Noterbart är att mycket av innehållet av chattarna är bundet till familjevardag och utförande av konkreta handlingar av olika slag. Man *gör* således något med sina språkliga bidrag och samtalen är starkt kontextuellt drivna. I forskning kring middagsbordsprat, eller i Wrights (2020) analys av samtal mellan en mor och dotter under dagliga promenader till skolan, blir ämnena istället ofta dekontextualiserade, abstrakta och resonerande (Blum-Kulka & Snow, 2002), även om det också kan handla om här och nu (jämför t.ex. De Geer et al. [2002] där föräldrar kommenterar barnens bordskick). Utifrån interaktionsordningen kan vi också konstatera att antalet bidrag som utbyts kring ett visst ämne är ganska få, dvs. är dialogerna kring ett visst ämne ganska korta (och det kan tidsmässigt dröja länge mellan bidragen). Undantaget är exemplet med

Pappa och Ella där de två upprätthåller en kontinuerlig chattkonversation under nästan en timmes tid och med över hundra bidrag (Exempel 11). Samtalsämnena i denna dialog är även av ganska abstrakt art. Med tanke på att de inte bor heltid tillsammans kan man tänka sig att WhatsApp under tiden de är ifrån varandra fungerar som ett slags ”middagsbordssamtal” och även underhåller den sociala och känslomässiga pappa-dotter-relationen.

Vad gäller hur samtalsrollerna spelades ut i chattarna mellan familjemedlemmarna finns en del av det redan belagt i litteraturen kring *family talk* (Blum-Kulka & Snow, 2002; Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). Således ser vi t.ex. hur föräldrarna utövar sina roller som auktoriteter men också är omvårdande. Vi ser vidare hur barnen ber om hjälp och lov men även att de ger föräldrar reprimander eller order. Många västerländska medelklassfamiljer är barncentrerade och strävar efter att fostra barnen till självständiga individer (Ochs & Kremer-Sadlik, 2015). Denna strävan gäller inte minst den finländska kontexten där barnen ofta har två heltidsarbetande föräldrar, samhället i stort kännetecknas av samhälleligt delat ansvar och en tillit till andra och att barn rör sig fritt t.ex. till och från skolan (Cui et al., 2019; Kyttä et al., 2015). För detta fungerar mobiltelefonen som ett mycket användbart verktyg då barnen alltid kan nå – och också nås av – sina föräldrar. Vi ser det tydligt i dessa data, dels genom att familjemedlemmarna ofta håller kontakt i realtid när de befinner sig på olika håll och är på väg någonstans men även i att barnen ges i uppdrag att självständigt handla och tillaga mat.

Chattarna innehåller en del unika drag som kan kopplas samman med själva mediet och som samtidigt ger en bild av vad som sysselsätter familjer idag. Alla fyra deltagare använder sig av hypertext och url-länkar (jfr. Tabell 1) och dessa utnyttjas t.ex. för att länka till en produkt, ett resmål, ett youtube-klipp eller för att vidarebefordra en digital skoluppgift från läraren. Ella och pappan har ett gemensamt intresse för olika mobilspel och förutom att de tipsar varandra förser pappa henne med olika typer av spelkoder och länkar och instruerar henne även på distans hur datorn hemma ska användas. I båda barn-förälder-paren återkommer diskussioner om skärmtid, särskilt hos Thomas och hans mamma. Vi ser också hur olika instanser av myndighetssamhället (skola, bank) cirkulerar genom de privata chattarna i form av plattformar och digitala auktoriseringssystem (Wilma, bankapplikation). De data vi har haft tillgång till inkluderar tyvärr inte bilder, röstmeddelanden och videoklipp. Dessa hade onekligen gett en mer fullständig bild av hur det multimodala används och integreras i kommunikationen.

Det övergripande syftet med denna studie har varit att ge en uppdaterad bild av nutida familjekommunikation genom att bidra med analys av autentiska data från uppkopplade – dvs. WhatsApp-medierade – föräldra-barn-samtal. Ochs och Kremer-Sedlik (2015, s. 92) har skrivit att “(f)ace-to-face involvement is universally the bedrock of family connectedness” men även medierad interaktion utan ansikte-mot-ansikte-kontakt tycks fylla en viktig funktion och utgöra en kompletterande del i familjers kommunikationsekologi. Chattandet används för att upprätthålla och underhålla sociala relationer, för att förmedla känslor och omtanke, och för att ventilera såväl allvar som lek.

Källor

Audience Project. (2019). Insights 2019. App and social media usage. US, UK, Germany, Denmark, Sweden, Norway, Finland. Hämtat från: https://www.audienceproject.com/wp-content/uploads/audienceproject_study_apps_social_media.pdf

Blum-Kulka, S., & Snow, C. E. (2002). *Talking to adults. The contribution of multiparty discourse to language acquisition*. Mahwah: Taylor and Francis. doi:10.4324/9781410604149

Christensen, T. H. (2009). 'Connected presence' in distributed family life. *New Media & Society, 11*(3), 433-451. doi:10.1177/1461444808101620

Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality*. Cambridge, UK ; Malden, MA, USA: Polity Press.

Cui, M., Janhonen-Abruquah, H., Darling, C. A., Carlos Chavez, F. L., & Palojoki, P. (2019). Helicopter parenting and young adults' well-being: A comparison between United States and Finland. *Cross-Cultural Research, 53*(4), 410-427. doi:10.1177/1069397118802253

De Geer, B. D., Tulviste, T., Mizera, L., & Tryggvason, M. (2002). Socialization in communication: Pragmatic socialization during dinnertime in Estonian, Finnish and Swedish families. *Journal of Pragmatics, 34*(12), 1757-1786. doi:10.1016/S0378-2166(01)00059-5

Hérot, C. (2002). Socialization of affect during mealtime interactions. I S. Blum-Kulka, & C. E. Snow (Red.), *Talking to adults: The contribution of multiparty discourse to language acquisition* (ss. 155-180). New Jersey: Erlbaum.

Hult, F. M. (2015). Making policy connections across scales using nexus analysis. I F. M. Hult, & D. C. Johnson (Red.), *Research methods in language and planning: A practical guide* (pp. 215-231). west Sussex: Wiley.

Kuure, L., Riekki, M., & Tumelius, R. (2018). Nexus analysis in the study of the changing field of language learning, language pedagogy and language teacher education. *AFinLA-E: Soveltavan Kielitieteen Tutkimuksia*, (11), 71-92. doi:10.30660/afinla.69208

Kyttä, M., Hirvonen, J., Rudner, J., Pirjola, I., & Laatikainen, T. (2015). The last free-range children? Children's independent mobility in Finland in the 1990s and 2010s. *Journal of Transport Geography, 47*, 1-12. doi:10.1016/j.jtrangeo.2015.07.004

Nevat-Gal, R. (2002). Cognitive expressions and humorous phrases in family discourse as reflectors and cultivators of cognition. I S. Blum-Kulka, & C. Snow E. (Red.), *Talking to adults: The contribution of multiparty discourse to language acquisition* (ss. 181-208). New Jersey: Erlbaum.

Ochs, E., & Kremer-Sadlik, T. (2015). How postindustrial families talk. *Annual Review of Anthropology, 44*(1), 87-103. doi:10.1146/annurev-anthro-102214-014027

Palviainen, Å. (2012). Lärande som diskursnexus: Finska studenters uppfattningar om skoltid, fritid och universitetsstudier som lärokontexter för svenska. *Nordisk Tidsskrift for Andrespråksforskning, 1*, 7-36.

Palviainen, Å, & Kędra, J. (2020). What's in the family app? making sense of digitally mediated communication within multilingual families. *Journal of Multilingual Theories and Practices, 1*(1), 89-111. doi:10.1558/jmtp.15363

Palviainen, Å, & Piirainen-Marsh, A. (2018). När barnet blir expert: Förklaringar av ord och procedurer i det digitala spelet Growtopia.*28*, 48-77. doi:10.33063/diva-376234

Palviainen, Å, & Räisä, T. (under granskning). The winding road to accessing the voices of one thousand schoolchildren: A nexus analysis of collecting data for a survey.

Scollon, R. (2001). *Mediated discourse: The nexus of practice*. London: Routledge.

Scollon, R., & Scollon, S. W. (2004). *Nexus analysis. Discourse and the emerging internet.* London: Routledge.

Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., . . . Hasebrink, U. (2020). *EU kids online 2020. survey results from 19 countries*. London: EU Kids Online, LSE. Hämtat från: http://hdl.handle.net/10852/77940

SoMe ja Nuoret, 2. (2019). Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo (13-29-åringar i Finland och deras användning av och närvaro i sociala medier). Hämtat från: https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019

Wright, L. (2020). *Critical kinship studies and family discourse: Implications for language socialization and family language policy.* London: Bloomsbury Publishing.

[i] Projektet genomförs vid Jyväskylä universitet 2018-2022 och leds av Åsa Palviainen. Projektet finansieras av Finlands Akademi (projektnr. 315478). Information om projektet finns på www.jyu.fi/whatsinapp.